

Цыху Хуэфащэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъэ

Дунейпсо къэрал зэгухьэныгъэм и зэхуэсу 1948 гъэм дыгъэгъазэм и 10-м щылам кыщаштащ 217 А (III) зи бжыгъэ унафэмклэ.

Дунейпсо Къэрал Зэгухьэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэхуэсым егъэлур;

Дунейпсо цыхугъэм кыхиубыдэ дэтхэнэ зы цыхури зэгухьэныгъэри;

мы джэпсалъэр сытым шыгъуи я нэгум щлагъэтурэ мыбы кыщыхэщ цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ я нэлэ зэрытрагъэтым, хуащ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъуэгуклэ зрагъэужьыну;

хэгъэгу клуэцлэхэми дунейпсоми клуэхуклэ нэхъри зыщызужь амалхэр зыхуагъэщхьэпэурэ мы зэгухьэныгъэшхуэм хэт къэралхэм езым я лъэпкъхэри, я унафэм щлагъэт нэгъуэщл къэралхэм я лъэпкъхэри кызэщл иубыдэу, дунейпсом и дэнэ щыпл и мы цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ лъэщ цызрагъэклуэным, кыщаштэным, шагъээзэщлэным хуцлэкъунхэу,

цыху хуэфащэхэм теухуауэ жылагъуэхэми лъэпкъхэми я зэхуэдэ идеал шапхъэхэр къэзыгъэуэв мы дунейпсо джэпсалъэр.

1-нэ пычыгъуэ

Цыху псори щхьэхуиту, я щыхьымрэ я хуэфащэхэмрэклэ зэхуэдэу къальхур. Акъырэ зэхэщлык гъуазэрэ ялэщи, зыр зым зэкъуэш зэхэщлэ яку дэлъу зэхуштыт хуейхэщ.

2-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхури зэхуэдэу хуитщ мы джэпсалъэм хэт цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуигъэщхьэпэну, зыщыщ расэм, и фэм, цыхубз-цыхухъуу зэрыштыт, и бзэм, илыгъ диным, политичнэ е нэгъуэщл еплъыклэу илэм, лъэпкъыу е цыху гупу кызыхэклэм, мылкъуу илэм, кыщальхуа-кыздастьхуам емылгытауэ зэхэгъэжыншэу, хуэгъэклуэтэныгъэншэу.

Къинэмыщлауэ, къэрал щхьэхуити, нэгъуэщлым и унафэ щлэти, щхьэхуитыжыныгъэ (автономие) зимыли, нэгъуэщлу зы щхьэхуитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыт хуэдэрей къэралым и цыхуу штыт дэтхэнэ зы цыхум зэхэгъэжыныгъэ хуащ хъунукъым зыщыщ къэралым и политичнэ е юридическэ системэ е дунейпсо къэралхэм я зэхуакум щилэ статусым кыхэклыу.

3-нэ пычыгъуэ

Псэуныр, щхьэхуитыныр, шынагъуэншагъэр хэти и хуэфащэщ.

4-нэ пычыгъуэ

Хэти пщыллыу плъытэ е пщыллыплэ ибгъэт хъунукъым, сыт хуэдэ щыклэуи пщыллыгъэр, пщылл щэн-къэщэхуныр зыми хуэбдэ мыхъуну къуэдыщ.

5-нэ пычыгъуэ

Хэти лъэщыгъэ епхьэллэ хъунукъым, залымыгъэклэ, цыхугъэм къемызэгъу е и напэр зыгъэулыин хуэдэклэ удэзеклуэ, апхуэдэ тезыр теплъхъэ хъунукъым.

6-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфашэщ дэнэ щыпIи цIыхуу, юридическэ лицоуэ кыщалъытэну.

7-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхури кърал хабзэм и пашхъэ щызэхуэдэщ икIи кърал хабзэм кърэхъумэныгъэхэр зэхэгъэжыншэу, я зэхуэдэу зыхуагъэхъэпэну хуитщ. зэхэгъэжыншэу, зэхуэдэу хуэфашэщ мы джэпсальэм къемызэгъ, зэхэгъэж зыхэлъ IуэхущIафэхэми, апхуэдэ IуэхущIафэм сыт хуэдэуи тегъэгушхуэнми кыщахъумэну.

8-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ хабзэ нэхъыщхъэм е кърал хабзэм кырипэс цIыху хуэфашэхэр зыкътэ IуэхущIафэ кыщыхъукIэ хуитыныгъэ зиIэ хеящIэхэм зыхуигъэзэну, зыкъригъэхъумэну.

9-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхури лажъэ имыIэу яубыд, ягъэтIыс е егъэзыгъэкIэ нэгъуэщI щIыпIэ яху хъунукъым.

10-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхуми хуитыныгъэ иIэщ и хуэфашэхэр, и хуитыныгъэхэр щаубзыхукIэ икIи езым зы лажъэ кыщытралъхъэкIэ зыми фIэмылIыкI, зыми и унафэм щIэмыт, имытельхъэ хеящIэ щхъэхуит псэхуитыр захуагъэкIэ икIи нахуэуэ и Iуэхум иригъэплъыну хуеину.

11-нэ пычыгъуэ

Зы лажъэ/щIапхъэджагъэ зытралъхъэ дэтхэнэ зы цIыхури зиухиижын зыхуэныкъуэну шынагъуэншагъэхэр зыщигъуэтыну хеищIэгъу нахуэм и кIэухыу, кърал хабзэм тету ягъэкъуаншэхункIэ хейуэ кълъытэр, мыхеифэ кърэплъыркъым.

Хэти ягъэкъуаншэ хъунукъым, щищIэм шыгъуэ кърал хабзэкIэ е Дунейпсо хабзэкIэ щIэпхъэджагъэу ямыбжа зы Iуэху зэрищIам е ищIапхъэу къащыхъу зэримыщIам щхъэкIэ. Хэти щIапхъэджагъэ щищIам шыгъуэ хуэгъэувау щыта тезырым нэхъыбэ тралъхъэ хъунукъым.

12-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум и гъащIэ унейм, и унагъуэм, и унэм е зэрызэрыщIэ щIыкIэхэм щхъэусыгъуэншэу зыри кыхэзэрыхъ хъунукъым, и напэм, и цIэм кьеIусэ Хэти хуитыныгъэ иIэщ мыпхуэдэ кыхэзэрыхъныгъэхэм кърал хабзэкIэ зыкъщыригъэхъумэну.

13-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ дэтхэнэ зы кърэли и щIыналъэм щхъэхуиты шызекIуэну, щыпсэуноу.

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ езы и къралри хэту дэтхэнэ зы къралым иIэпхъукIыну икIи щIэрыщIэу нигъэзэжыну.

14-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ залымыгъэ/лей кыщрахым и щхьэр нэгъуэщI къэрал иригъэзыну, щхьэегъэзныгъэ амалхэр зыхуигъэщхьэпэну.

Ауэ пэжыпэу политичнэу шымыт щIэпхъэджагъэхэм е Дунейпсо къэрал зэгухьам и мурад, и бзыпхъэ къемызэгъ IуэхущIафэхэм кыхэкI дауэдапщэхэм шыгъуэ мы хуитыныгъэр зыхуэбгъэщхьэпэ хьунукъым.

15-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ зы къэралым и цIыхуу шытыну.

Дэтхэнэ зы цIыхур зицIыхуу шыт къэралым щхьэусыгъуэншэу хэбгъэкI е нэгъуэщI къэралым и цIыху хьуну иIэ хуитыныгъэм хэбгъэн хьунукъым.

16-нэ пычыгъуэ

Зи ныбжь ирикъуа дэтхэнэ зы цIыхухьуми цIыхубзми хуитыныгъэ иIэщ кызыхэкIа лъэпкъым, зи цIыхуу шыт къэралым е дину иIыгъым кыхэкI пэрыуэгъу кыхуэмыуву, хуиту кышэну, дэкIуэну, унагъуэ иухуэну.

Зэрышэн-зэдэкIуэным теухуа зэээгъныгъэр (нэчыхьыр), зэрышэну-зэдэкIуэнухэм езым я щхьэхуитыныгъэ пэжрэ я фIэфIыныгъэ икьурэкIэ яухуэр.

Унагъуэр, жылагъуэ-лъэпкъ псэукIэм и лъабжьэ нэхьыщхьэщи, жылэми къэралми кьехьумэр.

17-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ езым и унейуэ е нэгъуэщIхэр иIэхьэгъууэ мыльку зригъэIэну.

Дэтхэнэ зы цIыхур щхьэусыгъуэншэу и мыльку пэIэщIэ е лымыIэсыф пщIы хьунукъым.

18-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум гупсысэ, зэхашIэ икIи дин хуитыныгъэ иIэщ. Мы хуитыныгъэм кызэщIеубыдэр и закъуэу е гупу, нахуэу е унейуэ (щэхуу) и тхьэхуэIуэрыщIэнхэр, и динкIэ щIапхъэхэр нэрылъагъуу яригъэщIэн, игъэзэщIэн хуитыныгъэри.

19-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ зэрыхуейуэ гупсысэну, и гупсысэхэр кыIуэтэну. Мы хуитыныгъэм хэтщ цIыхур и гупсысэхэм кыхэкIкIэ зыми кымыгъэгумэщIыну, къэралыгъуэ гьунапкъэхэм емылбытауэ щIэныгъэхэр, гупсысэхэр сыт хуэдэрей гъуэгукIи къэхутэн-къэпщитэн, зыIэрыгъэхьэн хуитыныгъэри.

20-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгъэ иIэщ Iэщэншэу, зауэ-банэншэу зэхуэсыну, хасэ иухуэну, ухуа хасэм хыхьэну.

Хэти зы хасэ хыхьэну ебгъээ хьунукъым.

21-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ занщIэу езым е хуиту кыхиха и лIыкIуэхэм я IэкIэ къралым и зегъэкIуэн Iуэхухэм хыхъэну, хэIэбэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ и къралым цыхубэм кыхузэригъэпэщ амалхэр зэхэгъэжыншэу, псом хуэдэу зыхуигъэщхъэпэну.

Хыкумэт Iэщхъэтетныгъэм и лъабжьэр къралым и цыхубэм и фIэигъуэныгъэрщ. А фIэигъуэныгъэр утыку кьохъэр щэху щIыкIэм тет хэхыныгъэ хуит захуэхэу е цыхухэм я фIэигъуэныгъэхэр щхъэхуит-псэхуиту кызырагъэлыгъуэфыну гъэпса нэгъуэщI щIыкIэхэу, зи ныбжь ирикъуа цыху псоми яхузэлухауэ, я Iэлэтхэми зэхуэдэ гуащIэ яIэуэ, пIальэ гъэнэхуакIэ кытрагъэзэжхэмкIэ.

22-нэ пычыгъуэ

Цыхубэ жылагъуэм зэрыщыщым елытауэ дэтхэнэ зы цыхум хуэфашэщ социалнэ кърэхъумэныгъэ. Кърал гуащIэкIэ е къралыгъуэхэм я зэдэлэпыкъуныгъэкIэ икIи дэтхэнэ зы къралым езым и гъэпсыкIэмрэ и амалхэмрэ елытауэ дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ и напэрэ и цыхугъэрэкIэ тыншу зэрызиужьыну экономикэ, социалнэ икIи щIэнхабзэ IуэхукIэ зыхуэныкъуэну амалхэр ирагъэгъуэтыну.

23-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ лэжьэну, и Iуэхур хуиту кыхихыну, захуагъэкIэ икIи хуэфI амалхэмкIэ лэжьэну икIи Iуэхуншагъэм кыщахъумэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ зэхэгъэжыншэу зэхуэдэ Iуэху папщIэ зэхуэдэ лэжьапщIэ къратыну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ езыри и унагъуэри цыхум хуэфэщэн псэукIэ иIэу зыгъэпсэун, щыхуейм деж зылыIэсыфыну социалнэ хъумэныгъэхэмкIэ щIэгъэбыдауэ зы псэукIэ амал къезытын зы лэжьапщIэ хуэфI кыIэрыхъэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ езым и флагъэ папщIэ хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхишэну, апхуэдэ зэхэшам хыхъэну, хэтыну.

24-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ зигъэпэсэхуну, и нэгу зригъэужьыну, псом хуэмыдэу и лъэжьэгъуэ пIальэр цыху хуэфашэ щапхъэм иту кыхуагъэпсыну, пIальэ гъэнэхуакIэ и лъэжьапщIэри къратурэ гъэпсэхуакIуэ дэкIыну.

25-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ езыри и унагъуэри узыншэн, тхъэгъуэ хуэфашэ иIэу псэун папщIэ шхыныгъуэ, фашэ, унэ икIи медицинскэ дэлэпыкъуныгъэ игъуэтыну. Хэти хуитыныгъэ иIэщ, Iуэхуншагъэ, сымаджагъэ, хукъуагъэ, лыгъуабагъэ, фызабагъэ, жьыгъэ икIи езым имыIэщIагъэ Iуэхугъуэхэм кыхэкI амалыншагъэ, тхъэмышкIагъэ кылыысу щытмэ кыщахъумэну, кърагъэлыну.

Анэхэмрэ сабийхэмрэ хуитыныгээ ялэц хэхауэ кыкIэлъыплъынхэу, кыдэлэпыкьунхэу. Зэрыша зэлI-зэфыз и бынуи зэмышхьэгъусэхэм кьальхуауи щыррет, сабий псоми я зэхуэдэу, зэхэгъэжыншэу хуагъэщхьэпэр а зы социалнэ кьэхьумэныгээ амалхэр.

26-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхур хуитщ гэсэныгээ зэригъэгъуэтыну. Гэсэныгээр, нэхь мащIэ дьдэу кьапщтэмэ икIи лъабжьэ гэсэныгээр ахьшэншэц. ПэщIэдзэ гэсэныгээр зумыгъэлэнкIэ амал зимыIэуэ егъэзыгъуэц. Техникэ икIи IэщIагъэ гэсэныгээр хэти хузэлухагъэнуш. Ипщэ гэсэныгээр зэхэгъэжыншэу хэти хузэлухауэ щытын хуейщ езым и сэнауш (талант) елътэуэ.

Гэсэныгээр цIыхум и цIыхугъэм икьуу зригъэужьыным хуэфIыу гэпсауэ икIи цIыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгээ нэхьщхьэхэмрэ хуащI щIыхьыр, лъытэныгээр игъэлъэщыным, щIигъэбыдэным хуэунэтIауэ щытын хуейщ. Гэсэныгъэм цIыхухэр хущIигъэкьун хуейщ расэ псоми, лъэпкь псоми, дин гуп псоми я зэхуакум гулътэ, зэгурыIуэ, зэхуэфIыныгээ, зэныбжьэгъугъэ дэлъыну икIи мамырныгээр кьихьумэн папщIэ Дунейпсо Къэрал Зэгухьэныгъэм иригъэкIуэкI лъэжыгъэм зригъэужьу щытын хуейщ.

Сабийхэм ирагъэгъуэтыну гэсэныгээр зыхуэдэнур кьыхэзыхыну хуитыр, псом япэрауэ и анэ-адэрщ.

27-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгээ иIэц цIыхубэм и щIэнхабзэ гъащIэм хуиту ныхыхьэну, гъуазджэр зыхуигъэщхьэпэну, щIэныгээ зыужьыныгъэм хэтыну икIи ар зыхуигъэщхьэпэну.

Хэти хуитыныгээ иIэц езым кьигъэщIа щIэныгээ, жьабзэ (литературэ), гъуазджэ IэщIагъэхэм мылькуу, пщIэуэ, щIыхьуэ кьыпэкIуэу хьуар кьыхуахьумэну.

28-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфашэц мы джэпсальэм кьыщыхэц цIыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ щагъээзэщIэфыну зы социалнэ икIи дунейпсо гэпсыкIэ системэ щылэну.

29-нэ пычыгъуэ

Хэти езым и цIыхугъэм хуиту икIи икьуу зригъэужьыну амал кьезыт цIыхубэ жылагъуэми кьэралми хуищIэжыпхьэ пщэрылхэр иIэц.

Хэти и хуэфашэхэр зыыхуигъэщхьэпэкIэ икIи и хуитыныгъэхэр щызэрихьэкIэ, нэгъуэщIхэм я хуэфашэхэмрэ я хуитыныгъэхэмрэ хуэгъэпэжын, абыхэм щIыхь, лъытэныгээ кьыхуегъэщIын икIи демократическэ жылагъуэм зэдащтэ щэнхабзэр (этикэр), жылагъуэ гэпсыкIэр, щылэкIэр егъэфIэкIуэным и амалхэр кьэхьума хьун папщIэ хэхауэ кьэрал хабзэкIэ гъэнэхуа гъунапкьэхэм епхауэ щытщ.

Дауи иррехьу, мы цIыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуэбгъэщхьэпэ, зепхьэ хьунукьым Дунейпсо Къэрал Зэгухьам и гурыль-гурыщIэхэмрэ и бзыпхьэхэмрэ (принципхэмрэ) кьемызэгъыу.

30-нэ пычыгъуэ

Мы джэпсальэм кыхиубыдэ дэтхэнэ зы хабзэ гъэувар зыгурыбгъагуэ хъунукъым мыбы кыщигуэтыкла хабзэ гъэувахэм щыц гуэр илэтыну, иукъуэну дэтхэнэ зы къэралы, гупы, нэрыбгы хуитыныгъэ ирит хуэдэу.